

Melita Puklek Levpušček in Katja Depolli Steiner

Predgovor

Prizadevati si moramo za spodbujanje psihološke pismenosti prebivalcev Evropske unije s poučevanjem psihologije v srednjih šolah ... ljudje se v šoli učijo osnov fizike in biologije, medtem ko se morajo osnov posameznikovega doživljanja in vedenja učiti sami, pogosto na račun visokih stroškov, tako na osebni kot družbeni ravni.

ROBERT ROE (2011),

takratni predsednik Evropske zveze psiholoških združenj (EFPA)

Psihološka pismenost je pomembna vseživljenjska kompetenca, za katero želimo, da jo ljudje razvijajo v največji meri, saj bodo tako lažje uresničili osebne, profesionalne ter socialne potrebe in cilje. Psihološko pismen posameznik obvladuje psihološka znanja in spretnosti, ki jih potem neposredno udejanja v življenju: lažje rešuje probleme tako na znotrajosebni kot medosebni ravni, bolje se zaveda in razume sebe in druge, bolj spretno komunicira v različnih kontekstih, bolje razume različne dogodke ter pojave v ožjih in širših družbenih kontekstih, zavezan je etičnemu ravnanju in spoštovanju različnosti. Različne psihološke organizacije v Evropi in po svetu si prizadevajo, da bi se psihološko opismenjevanje za vse učence pričelo že v času osnovnega in srednjega izobraževanja in ne šele na univerzitetni ravni. V pričujoči monografiji avtorice, učiteljice psihologije na srednješolski in visokošolski ravni, predstavljamo poučevanje psihologije v slovenskih srednjih šolah, ki ima dolgoletno tradicijo. Smo ena redkih evropskih držav, ki že od šestdesetih let prejšnjega stoletja v predmetnike srednješolskega izobraževanja vključuje psihologijo kot obvezni predmet, s pojavom splošne

mature leta 1995 pa je psihologija tudi izbirni maturitetni predmet. V desetletjih poučevanja psihologije je prihajalo do sprememb v vsebinah učnih načrtov, vse bolj pa se je uveljavljal tudi kognitivno konstruktivistični pristop k učenju, ki v ospredje postavlja aktivno izgradnjo dijakove kognitivne strukture v sodelovanju z učiteljem, v skupini in z lastnim učenjem. Razvijali so se različni aktivni pristopi k poučevanju, učitelji so začeli pri pouku vse pogosteje uporabljati sodobno izobraževalno tehnologijo. Psihologija se je pričela povezovati z drugimi predmetnimi področji, v zadnjih letih predvsem v okviru interdisciplinarnih tematskih sklopov (ITS). Pomembna procesna cilja pri poučevanju psihologije sta postala razvoj veščin kritičnega mišljenja ter razvoj čustvenih in socialnih kompetenc dijakov. Tudi pri izobraževanju bodočih učiteljev psihologije smo naredili pomembne premike v razvijanju učiteljskih kompetenc študentov psihologije. Vsa omenjena področja so opisana in utemeljena z različnimi raziskovalnimi izsledki in analizami ter primeri dobre prakse v devetih poglavjih, ki jih na kratko predstavlja v nadaljevanju.

V prvem poglavju Melita Puklek Levpušček predstavim stanje poučevanja psihologije v Evropi, ZDA in Sloveniji, ki kaže na precej neenotno sliko položaja psihologije v srednješolskem izobraževanju in kompetenc, ki so potrebne za poučevanje predmeta, v različnih državah. V naslednjem poglavju Melita Puklek Levpušček in Katja Depolli Steiner predstavlja rezultate analize slovenskih učnih načrtov za psihologijo (70 in 280 ur) ter načinov poučevanja, ki sva jo opravili pri vzorcu srednješolskih učiteljev in učiteljic psihologije. Kljub zadovoljstvu, ki ga učitelji izražajo v zvezi s predpisanimi učnimi vsebinami, je mogoče zaznati, da si želijo vsebinske prenove, sploh nekaterih delov 70-urnega učnega načrta psihologije, ki bi se v večji meri osredotočil na pridobivanje sodobnejših psiholoških spoznanj (npr. s področja kognitivne nevroznanosti) ter psiholoških znanj in spretnosti, povezanih z razvojem samorefleksije, krepitevijo načinov ohranjanja duševnega blagostanja in duševnega zdravja ter razvijanjem konstruktivnih medosebnih odnosov. V tretjem poglavju Maja Krajnc obravnava stanje poučevanja psihologije v programih srednjega strokovnega izobraževanja, naredi primerjavo učnega načrta psihologije za gimnazije in kataloga znanja za srednje strokovne šole, posebej pa se osredotoči na vsebine in pristope k poučevanju psihologije v srednjem strokovnem programu Predšolska

vzgoja. V četrtem poglavju Tina Petkovšek predstavi profesionalni razvoj učitelja psihologije, posebej dragocen pa je opis njene osebne izkušnje in poklicnih izzivov, s katerimi se je soočala v poklicnem razvoju. V naslednjih treh poglavjih so poudarki in primeri, kako lahko z različnimi pristopi k poučevanju razvijamo psihološke kompetence in pri pouku sledimo ne le vsebinskim, ampak tudi procesnim ciljem. V petem poglavju tako Branka Ribič Hederih in Katja Košir predstavita igro vlog kot način spodbujanja socialnega in čustvenega učenja dijakov ter poudarita pomembnost sistematične in reflektirane opore osebnostnemu razvoju mladostnikov v okviru pouka psihologije. Jasna Vesel v naslednjem poglavju predstavlja koncept ITS in kako lahko psihologija pri obravnavi določenih učnih tematik prevzema vlogo nosilnega predmeta. Za učitelje psihologije bo gotovo zanimiv vpogled v učni načrt ITS Nevroznanost za srednješolce, ki je opisan v tem poglavju. V vsebino naslednjega poglavja o kritičnem mišljenju pri pouku psihologije nas uvede že sam naslov poglavja »Ne le učiti se psihologijo, ampak tudi kritično misliti s psihologijo in o njej«. Alenka Kompare predstavlja teoretična spoznanja avtorjev s področja kritičnega mišljenja in ugotovitve raziskav o učinkovitosti poučevanja kritičnega mišljenja ter ponazarja, kako lahko veščine kritičnega misleca uporabimo pri poučevanju učnih vsebin na področju psihologije. Poglavje Bernarde Nemec je izjemno aktualno, saj podaja sistematičen vpogled v poučevanje na daljavo, ki je v času epidemije covid-19 in zaprtja šol omogočalo kontinuiteto izobraževanja ter verjetno v precejšnji meri vplivalo na učiteljske kompetence in stališča v zvezi z uporabo sodobne izobraževalne tehnologije, hkrati pa pokazalo na neprecenljivo vrednost pouka v razredu. V poglavju so predstavljeni rezultati raziskave o poučevanju psihologije v času poučevanja na daljavo, ki jo je avtorica v času prvega in drugega vala epidemije izvedla pri vzorcu učiteljev psihologije. Monografijo zaključuje poglavje Katje Depolli Steiner, ki predstavi, kako na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani razvijamo kompetence poučevanja bodočih učiteljev psihologije pri predmetu Didaktika psihologije ter stališča študentov do poučevanja psihologije kot bodoče karijerne poti.

Monografijo posvečava vsem učiteljem in učiteljicam psihologije, ki si s svojim delom prizadevajo širiti znanstveno utemeljena psihološka znanja med dijaki, pri tem pa ne ostajajo le pri poučevanju predpisanih

učnih vsebin, ampak si prizadevajo za razvoj psihološke pismenosti pri dijakih z različnimi aktivnimi učnimi metodami in osebnim pristopom, ki dijake navdušuje in spodbuja, da pridobljena znanja in spretnosti uporabljajo v svojem vsakodnevnom življenju. Knjigo posvečava tudi zasl. prof. dr. Dragu Žagarju, utemeljitelju in prvemu profesorju predmeta didaktika psihologije v Sloveniji.

Zahvaljujeva se vsem avtoricam poglavij, ki so kljub svojim obveznostim, ki so se v času epidemije covid-19 ne le povečale, ampak pomnožile, našle čas in s svojim pisanjem pripomogle k temu, da sva ponosni urednici monografije.